CERCETĂRI DIALECTOLOGICE ÎN POLONIA: TRECUTUL ŞI PREZENTUL

PRZEMYSŁAW DĘBOWIAK, JADWIGA WANIAKOWA

1. INTRODUCERE

Cercetările din aria dialectologiei în Polonia au o tradiție destul de îndelungată şi bogată. Publicul român însă nu are decât un acces limitat la informații privitoare la această temă. Dialectologii polonezi publică foarte puțin în limbi de circulație internațională (iar de română nici nu poate fi vorba), ceea ce este şi de înțeles, având în vedere faptul că majoritatea celor interesați de acest domeniu sunt tot polonezi, polonişti sau vorbitori ai altor limbi slave care nu au nevoie în mod special de lucrări scrise în engleză, franceză sau germană.

Prin urmare, cu scopul de a elimina această lipsă, articolul de față propune o scurtă expunere a istoriei menționatei ramuri ştiințifice, precum şi a principalelor realizări ale acesteia, o expunere care i-ar putea oferi informațiile de bază oricărui cercetător – sau pur şi simplu cititor – român interesat. Textul se deschide cu o prezentare concisă a dialectelor limbii polone, urmată de o trecere în revistă a celor mai importante etape ale cercetărilor dialectologice din Polonia, până în ziua de astăzi.

2. VARIETĂȚILE DIALECTALE ALE LIMBII POLONE: DIVIZIUNEA DIALECTALĂ A TERITORIULUI POLONIEI

Dialectele limbii polone se deosebesc de limba generală mai ales în domeniul foneticii şi al vocabularului. Se folosesc pe teritoriul Poloniei contemporane şi al aşa-ziselor regiuni frontaliere de est (pol. *Kresy Wschodnie*)[1]; zonele în care se vorbeşte astăzi polona populară reconstituie, aproximativ, teritoriul celei de-a Doua Republici Poloneze, adică Polonia actuală fără Pomerania Occidentală, Regiunea Lubusz, o parte a Luzaciei, Silezia Inferioară şi o parte a Prusiei Răsăritene, pe de o

[1] Este vorba despre o zonă destul de extinsă de-a lungul granițelor orientale ale Poloniei care, în perioada interbelică şi înainte, făcea parte din teritoriul statului polonez, iar în prezent se află în Ucraina, Bielorusia şi Lituania.

FD, XXXV, Bucureşti, 2016, p. 53–64

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

parte, şi Bielorusia şi Ucraina apusene şi Lituania de sud-est (mai ales regiunea Vilnius), pe de altă parte.

Pe terituriul Poloniei se delimitează cinci dialecte:

1) dialectul din Polonia Mare (pol. *dialekt wielkopolski*);

2) dialectul din Polonia Mică (pol. *dialekt małopolski*).

Aceste două dialecte au format baza polonei literare.

3) dialectul din Mazovia (pol. *dialekt mazowiecki*).

Cel din urmă este inovator nu numai faţă de celelalte dialecte poloneze, ci şi faţă de limbile slave în general. Odată cu creşterea importanţei politice a Mazoviei în ţară (datorită transferării capitalei de la Cracovia la Varşovia în 1596), acest dialect a început să aibă influenţă asupra limbii generale, mai ales în domeniul formării cuvintelor, deşi a marcat mai curând vorbirea populară decât limba literară.

4) dialectul silezian (pol. *dialekt śląski*)

Un dialect arhaic în ceea ce priveşte vocabularul, formarea cuvintelor şi sintaxa. Este vizibilă influenţa limbilor cehă, germană şi sorabă. Câteodată este numit etnolectul silezian, ba chiar limba silezianã, şi la un moment dat poate va fi considerat o limbă regională distinctă. Faptul că silezienii au dobândit conştiinţa individualităţii lor culturale şi lingvistice contribuie la această stare de lucruri. În plus, în prezent se lucrează la codificarea scrierii sileziene.

5) noile dialecte mixte (pol. *nowe dialekty mieszane*)

Este un termen destul de inexact, fiindcă avem de a face cu un amestec de graiuri transferate din regiunile frontaliere de est şi din alte părţi ale ţării în aşa-numitele teritorii recuperate (pol. *ziemie odzyskane*)[2]. Având în vedere lipsa coeziunii şi a trăsăturilor care ar caracteriza în aceeaşi măsură tot teritoriul, precum şi folosirea limbii generale mai frecventă decât în alte regiuni, se consideră că este o variantă recesivă.

Există şi dialecte vorbite în afara graniţelor actuale ale Poloniei, care poartă denumirea generală de limba polonă din regiunile frontaliere de est (pol. *polszczyzna kresowa*). Aceasta are două variante:

- dialectul de nord (pol. *dialekt północnokresowy*) – în Lituania şi Bielorusia; s-a separat de dialectul din Mazovia şi a fost influenţat de limba bielorusă şi, într-o oarecare măsură, de limba lituaniană;
- dialectul de sud (pol. *dialekt południowokresowy*) – în Ucraina; s-a separat de dialectul din Polonia Mică şi se caracterizează prin influenţe din limba ucraineană.

Vorbind despre diviziunea dialectală a teritoriului polonez, trebuie să amintim şi limba caşubă (pol. *język kaszubski*). Este o limbă strâns înrudită cu polona, aparţinând grupului pomeranian al limbilor lehitice şi, în acelaşi timp,

[2] Sunt teritoriile de vest şi de nord ale Poloniei actuale care nu au intrat în graniţele celei de-a Doua Republici Poloneze după câştigarea independenţei în 1918: Pomerania Occidentală, Regiunea Lubusz, o parte a Luzaciei, Silezia Inferioară şi o parte a Prusiei Răsăritene.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

singura reprezentantă a acestui grup păstrată până astăzi. O folosesc zilnic mai mult de 100 de mii de persoane, mai ales în Pomerelia. Cu toate că, încă din secolul al XIX-lea, au apărut opinii potrivit cărora caşuba prezintă destule trăsături specifice pentru a fi socotită o limbă distinctă de polonă, de-a lungul întregului secol al XX-lea majoritatea lingviştilor a considerat-o un dialect al limbii polone.

Statutul caşubei s-a schimbat la începutul secolului al XXI-lea, cu legea din 6 ianuarie 2005 despre minorităţile naţionale şi etnice şi limbile regionale, care din punct de vedere juridic a ridicat-o la rangul de limbă regională distinctă. Disputele în mediul lingvistic însă nu au încetat: mai sunt lingvişti care socotesc că este un dialect şi nu o limbă aparte; unii vorbesc şi despre un etnolect. Totuşi, în cele mai recente lucrări de specialitate, caşuba este tratată ca o limbă distinctă de polonă. Dezvoltarea formei standard a caşubei întăreşte opinia potrivit căreia aceasta are un statut autonom.

În momentul de faţă se poate învăţa limba caşubă în câteva zeci de şcoli (existând şi posibilitatea de a susţine examenul de bacalaureat) şi la Universitatea din Gdańsk. În caşubă sunt publicate cărţi şi reviste, sunt transmise programe regionale de televiziune şi radio şi îndeplinite serviciile religioase în anumite biserici.

Multe pagini din literatura lingvistică poloneză au fost consacrate descrierii tuturor varietăţilor regionale ale limbii polone[3]. Publicul larg poate să ajungă lesne la prezentarea concisă a dialectelor, conţinând şi hărţi, utilizând ghidurile de pe internet, despre care va fi vorba şi mai târziu: GPPM şi DPKI.

3. DIN ISTORIA CERCETĂRILOR DIALECTELOR POLONEZE (SECOLELE XIX–XX)

În mod simbolic, anul 1873, când a fost publicată teza de doctorat a lui Lucjan Malinowski (1839–1898) despre dialectul silezian, *Beiträge zur slavischen dialectologie.* I. *Ueber die Oppelnsche mundart in Oberschlesien* [sic], este considerat momentul naşterii dialectologiei poloneze. Mai devreme. apăruseră diferite lucrări cu tematică dialectală, dar nu aveau caracter ştiinţific. Teza lui Malinowski a fost prima monografie cu o metodologie solidă şi a devenit model pentru discipolii săi, printre care merită menţionaţi Jan Bystroń şi Roman Zawiliński.

O altă personalitate de seamă pentru dialectologia poloneză din secolul al XIX-lea a fost Jan Karłowicz (1836–1903), filolog, istoric şi etnograf care primise şi educaţie lingvistică, unul dintre primii onomasticieni şi dialectologi polonezi. A început să publice *Dicţionarul graiurilor poloneze* (SGP, 1900–1911)[4], iar opera

[3] De pildă: Urbańczyk 1953; Nitsch 1958; Stieber 1965: 35–41; Dejna 1973: 235–266; EJP s.v. *Dialekty polskie*, s.v. *Dialekt małopolski*, s.v. *Dialekt mazowiecki*, s.v. *Dialekt śląski*, s.v. *Dialekt wielkopolski*, s.v. *Dialekt kaszubski*; Kurzowa 1983, 1993.

[4] Pentru a înlesni lectura, toate titlurile citate în text au fost traduse în română. Titlurile în versiune originală se află în bibliografie.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

i-a fost continuată şi încheiată de către Hieronim Łopaciński, Wacław Taczanowski şi Jan Łoś. În ciuda defectelor metodologice, acest dicţionar a constituit timp de mulţi ani cea mai însemnată lucrare de acest fel şi rămâne până în zilele noastre o sursă valoroasă de informaţii dialectologice[5].

Titlul de întemeietor al dialectologiei poloneze trebuie acordat neîndoielnic celui mai tânăr elev al lui Malinowski, Kazimierz Nitsch (1874–1958), slavist şi polonist, unul dintre cei mai importanţi lingvişti polonezi ai epocii. Nitsch are merite uriaşe în domeniul cercetărilor asupra dialectelor limbii polone. A colectat singur materiale dialectale din aproape întregul teritoriu al Poloniei. În a doua decadă a secolului al XX-lea a publicat două sinteze despre dialectele poloneze: prima cu un caracter (în special) de popularizare (*Vorbirea poporului polonez*), iar a doua cu un caracter vădit ştiinţific (*Dialectele limbii polone*)[6]. Această ultimă lucrare este până în ziua de azi unul dintre cele mai însemnate studii dialectologice poloneze. În plus, Nitsch a fost precursorul dialectologiei istorice în Polonia. Cu textul *Despre relaţiile reciproce ale graiurilor populare cu limba literară*[7] a iniţiat discuţia asupra originii limbii polone literare. Tot el a întemeiat şi a dezvoltat cercetările în aria geografiei lingvistice (o ramură care în acea vreme evolua puternic în Europa de Vest); era perioada în care Polonia excela în acest domeniu printre ţările slave. În perioada interbelică Nitsch, împreună cu Mieczysław Małecki, a publicat primul atlas lingvistic polonez, care în acelaşi timp a fost şi primul atlas atât de vast al graiurilor slave în general: *Atlasul lingvistic al Subcarpaţiei poloneze* (AJPP, 1934, 500 de hărţi). A iniţiat şi *Micul atlas al graiurilor poloneze* (MAGP, 1957–1970, 13 volume, 601 de hărţi), cuprinzând tot teritoriul Poloniei şi i-a redactat primele două volume.

În perioada interbelică şi, mai ales, după al Doilea Război Mondial, s-au remarcat elevii lui Nitsch, autori ai unor lucrări importante din domeniul dialectologiei.

Mieczysław Małecki, deja menţionat, un excelent dialectolog slavist, a studiat printre altele graiurile slave din România şi din Grecia.

Zdzisław Stieber (1903–1980) a alcătuit şi condus elaborarea *Atlasului lingvistic al caşubei şi al dialectelor vecine* (AJK, 1964–1978), care mai târziu a fost preluat şi încheiat de către Hanna Popowska-Taborska. Este autorul *Atlasului lingvistic al regiunilor locuite mai demult de lemkieni*[8] (AJŁ, 1956–1964, 416 de hărţi) şi al manualului *O schiţă a dialectologiei limbilor slave de vest*[9]. În afară de

[5] Trebuie să adăugăm că dicţionarele generale anterioare cuprindeau deja parţial cuvinte dialectale, iar primele colecţii ale vocabularului dialectal au apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dezvoltarea unor astfel de dicţionare este strâns legată de activitatea lui Malinowski şi a şcolii lui. Printre colecţiile importante din acea vreme se află *Dicţionarul limbii pomeraniene, adică caşube* al lui Stefan Ramułt (1893) şi *Dicţionarul graiului din Podhale* al lui Bronisław Dembowski (1894).

[6] Nitsch 1911 şi 1915, respectiv.

[7] Nitsch 1954.

[8] Limba lemkienilor este un dialect slav de est cu influenţe din două limbi slave de vest: polonă şi slovacă.

[9] Stieber 1965.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

aceasta, a participat şi la realizarea chestionarului *Atlasului lingvistic slav* (*Общеславянский Лингвистический Атлас*, OLA), un proiect internaţional la care lucrează până în ziua de azi lingvişti din toate ţările slave.

Władysław Kuraszkiewicz s-a ocupat de dialectologia poloneză, ucraineană şi bielorusă.

În Varşovia o activitate deosebită au desfăşurat Witold Doroszewski, Halina Świderska-Koneczna, Henryk Friedrich şi, în fine, Józef Tarnacki, autorul *Atlasului lingvistic al Polesiei* (AJP, 1939).

Cum a fost deja menţionat, dialectologia poloneză s-a dezvoltat enorm după al Doilea Război Mondial. Dialectologii au început să lucreze în toate centrele universitare importante şi au condus cercetări asupra graiurilor poloneze. Numeroasele articole, monografiile, dicţionarele şi atlasele dialectale din acea vreme sunt fructul muncii lor.

Monografiile se referă atât la sate şi graiuri particulare, cât şi la întregi regiuni şi zone dialectale. Articolele se concentrează cel mai des pe analiza unor anumite aspecte ale graiurilor. Printre cele mai însemnate lucrări sintetice generale, se numără două manuale: al lui Stanisław Urbańczyk, *O schiţă a dialectologiei poloneze*[10], şi al lui Karol Dejna, *Dialectele poloneze*[11].

În ceea ce priveşte dicţionarele, după al Doilea Război Mondial s-au publicat multe lexicoane ale graiurilor diferitelor regiuni poloneze. Cel mai important demers este însă monumentalul *Dicţionar al graiurilor poloneze* (SGP PAN), în elaborare din 1977 la Institutul Limbii Polone al Academiei Poloneze de Ştiinţe (IJP PAN), Cracovia. Această operă vastă, redactată printre altele pe baza fişierului conţinând 2,5 de milioane de fişe, urmează să fie, după dicţionarul lui Karłowicz (SGP), cel de-al doilea dicţionar care cuprinde vocabularul tuturor dialectelor şi graiurilor poloneze, cât şi o sinteză a lexicografiei dialectale poloneze. SGP PAN include materialele colectate în secolele al XIX-lea şi al XX-lea de pe întregul teritoriu unde sunt vorbite dialectele poloneze (dialectele: silezian, din Polonia Mică, din Mazovia, din Polonia Mare, limba caşubă). Cu alte cuvinte, dicţionarul înglobează lexicul dialectal de pe teritoriul statului polonez, din insulele lingvistice poloneze din Lituania, Bielorusia şi Ucraina, din graiurile poloneze din Cehia (din Silezia de Cieszyn), din graiurile poloneze din Slovacia (din Spiš, Orava şi din regiunea Čadca), din graiurile poloneze din România (din Bucovina) şi în fine, într-o mică măsură, din graiul din Istvánmajor (din Ungaria). Până în prezent, au fost tipărite nouă volume ale acestui dicţionar.

După al Doilea Război Mondial, a fost publicată şi o serie de atlase regionale. Fară a mai socoti deja pomenitul *Atlas lingvistic al caşubei şi al dialectelor vecine* (AJK), merită să amintim, printre altele, titluri precum: *Atlasul graiurilor din Mazovia* (AGM), *Atlasul limbii şi culturii populare din Polonia Mare* (AJW),

[10] Urbańczyk 1953.
[11] Dejna 1973.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Atlasul dialectal al voievodatului Kielce (AWK), *Atlasul lingvistic al Sileziei* (AJŚ), *Atlasul graiurilor poloneze din Spiš pe teritoriul Poloniei şi al Cehoslovaciei* (AS), *Atlasul inovațiilor dialectale poloneze* (APID).

Despre istoria şi realizările dialectologiei poloneze, mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea, se poate citi în surse tipărite[12] şi pe internet (GPPM şi DPKI).

4. PREZENTUL DIALECTOLOGIEI POLONEZE (DUPĂ 1989)

După 1989, s-a prelungit elaborarea proiectelor deja inițiate şi s-au alcătuit altele. Pe de o parte, s-a intensificat publicarea dicționarelor şi a lexicoanelor dialectale, iar pe de altă parte s-a restrâns aria activităților în cazul atlaselor dialectale. Fiindcă există o prezentare amănunțită a realizărilor dialectologiei poloneze în această perioadă[13], ne limităm la mentionarea celor mai importante publicații şi proiecte.

Pe baza materialelor SGP PAN-ului, a fost pregătit *Micul dicționar al dialectelor poloneze* (MSGP) cu un caracter de popularizare. S-au elaborat sau au început să fie elaborate dicționare ale graiurilor şi dialectelor din diferite regiuni: *Dicționarul graiurilor din regiunea Ostróda, din Varmia şi din Mazuria* (SGOWM), *Dicționarul graiurilor sileziene* (SGŚ), *Dicționarul graiului din Orava* (SGO), *Dicționarul graiului din Zakopane şi împrejurimi* (SGZ), *Dicționarul graiurilor din regiunea Lublin* (SGL). Ceea ce îi poate interesa în mod special pe cercetătorii români este *Dicționarul muntenilor polonezi din Bucovina* (SGPB). În afară de acestea, au apărut şi lexicoane de mai mici dimensiuni[14]. Au ieşit de sub tipar şi primele studii ştiințifice despre frazeologia dialectală. În fine, s-au tipărit două indexuri importante conținând vocabularul dialectal[15].

Referitor la atlase lingvistice, proiectul cel mai însemnat a fost elaborarea şi publicarea noului *Atlas al dialectelor poloneze* (AGP, 1998–2002), o lucrare de sinteză care a fost concepută şi parțial realizată de către Karol Dejna. În istoria dialectologiei poloneze acesta este al doilea atlas (după MAGP) care cuprinde toate dialectele poloneze de pe întregul teritoriu al statului polonez. Teritoriul dialectal a fost divizat în patru părți: de sud-est (volumul 1), de nord-est (volumul 2), de sud-vest (volumul 3) şi de nord-vest (volumul 4)[16].

În plus, după 1989 au fost publicate diferite lucrări din domeniul dialectologiei, consacrate mai ales descrierii fonetice a graiurilor particulare.

[12] De pildă: EJP s.v. *Historia dialektologii polskiej*, s.v. *Słowniki gwarowe*, s.v. *Atlasy językowe*; Reichan, Woźniak 2004 (prezentare detaliată a atlaselor dialectale); Karaś 2011 (descriere a realizărilor lexicografiei dialectale din sfârşitul secolului al XIX-lea).

[13] Kucharzyk 2015.

[14] De exemplu: Krop *et al.* 1995; Kobylińska 2001.

[15] Şi anume: Reichan 1999; Gala *et al.* 2010.

[16] Aici încă o dată merită făcută o trimitere la lucrările de specialitate: Reichan, Woźniak 2004; Karaś 2011.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Dialectologii polonezi s-au ocupat relativ rar de morfologia dialectală, iar dacă acest lucru s-a întâmplat, s-au oprit cel mai adesea la formarea cuvintelor. Cercetările asupra sintaxei dialectale s-au dezvoltat în mai mică măsură. Descrierile vocabularului dialectal sunt totuşi numeroase şi bogate[17]. În ultimii ani s-a inclus din ce în ce mai mult factorul cultural în analiza lexicului, încât s-au scris lucrări la interfaţa dintre dialectologie şi etnolingvistică[18].

Transformările politice de după 1989 au permis efectuarea unor cercetări de teren extinse în afara ţării, ceea ce a dus la elaborarea numeroaselor lucrări privitoare la limba polonă din regiunile frontaliere de est, în mai multe aspecte: al foneticii, al morfologiei şi al vocabularului[19]. Dialectologii s-au ocupat nu numai de teritoriul celei de-a Doua Republici Poloneze, ci şi de limba polonă vorbită dincolo de teritoriile care au aparţinut vreodată Poloniei. Pe cercetătorii români îi poate interesa mai ales lucrarea dedicată polonei din Bucovina[20]. S-au şi publicat culegeri de lexic specific zonei frontaliere de est[21].

Preţioase pentru un public mai larg sunt publicaţiile de popularizare a ştiinţei. Fără a mai socoti deja menţionatul *Mic dicţionar al dialectelor poloneze* (MSGP), trebuie să pomenim lexiconul *Dialecte şi graiuri poloneze*[22], precum şi două serii editoriale: *Studii dialectologice* la Cracovia (pol. *Studia Dialektologiczne*, 1996–2010), şi *Dialectele astăzi* la Poznań (pol. *Gwary Dziś*, 2001–2012). Instrumentele moderne de prezentare a informaţiilor s-au folosit în Varşovia în realizarea a două proiecte care sintetizează şi documentează starea actuală a disciplinei şi o şi popularizează, fiind accesibile gratis în reţea: *Dialecte poloneze. Ghid multimedia* (GPPM) şi *Dialectologie poloneză. Compendiu pe Internet* (DPKI).

5. PERSPECTIVE

Cum s-a putut vedea, dialectologia poloneză se bucură de multe realizări importante şi este o ramură a lingvisticii cu un fundament solid şi cu o poziţie puternică în Polonia. Este totuşi îndreptăţită observaţia[23] potrivit căreia încă există

[17] Sunt studiate şi împrumuturile străine în dialecte. Cele mai numeroase sunt împrumuturile germane (mai ales în Caşubia şi Silezia) şi cehe (îndeosebi în Silezia). În munţi există cuvinte împrumutate din maghiară, română (legate mai ales cu viaţa pastorală: *bryndza* ‘brânză din lapte de oaie’, *klag* ‘cheag’, *watra* ‘foc, vatră’, *gieleta* ‘găleată de lemn pentru mulsul oilor’, *kornuta* ‘oaie cornută’ ş.a.m.d.), slovacă şi ucraineană (deşi împrumuturile ucrainene au o răspândire mai largă). În Polonia de nord-est şi-au lăsat urmele limbile bielorusă şi lituaniană. Împrumuturile din limbi romanice şi din latină nu apar atât de frecvent. Cf. de exemplu: EJP s.v. *Zapożyczenia w dialektach*; Gołąb 1952; Siatkowski 1967; Herniczek-Morozowa 1975–1976; Reczkowa 1982; Waniakowa, Tokarz 2006; Németh 2008.

[18] De pildă: Krawczyk-Tyrpa 2001; Tyrpa 2011.

[19] De exemplu: Kurzowa 1993; Grek-Pabisowa 2002; Karaś 2002; Dzięgiel 2003; Rieger *et al.* 2002, 2007; Czarnecka 2014.

[20] Feleszko 2002–2003.

[21] Cechosz-Felczyk 2004; Rieger *et al.* 2006; Rieger 2008.

[22] Dubisz *et al.* 1995.

[23] Kucharzyk 2015: 129.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

domenii studiate insuficient, în ciuda unei tradiții îndelungate şi bogate. Se observă, de pildă, un nivel nesatisfăcător de aprofundare a problemelor morfologice privitoare la flexiunea dialectală, precum şi lipsa de lucrări despre sintaxa dialectală. Lipsesc cu desăvârşire analizele din aria dialectologiei istorice.

Ar fi indicat să se conceapă o nouă sinteză a tuturor informațiilor disponibile în prezent referitoare la graiurile şi dialectele poloneze. O astfel de realizare ar putea să stea la baza unui nou manual care ar fi de mare folos în practica didactică universitară.

În viitor, ar trebui de asemenea să se conducă noi cercetări şi anchete pe teren, pentru a examina starea limbii populare contemporane, în sensul de a verifica dacă dialectele mai sunt folosite în comunicarea de zi cu zi – iar în cazul unui răspuns afirmativ, în ce măsură şi în care contexte se mai folosesc în diferite regiuni ale țării.

În zilele noastre, noile tehnologii au devenit un standard în mai multe ramuri ale ştiinței. Din nefericire, rămânerea în urmă a dialectologiei poloneze sub acest aspect este evidentă, mai ales dacă vom compara instrumentele de lucru ale dialectologilor polonezi cu cele ale specialiştilor din alte țări, precum Slovenia. Rezultatele cercetărilor dialectologice ar putea să fie prezentate cu mijoace moderne, ceea ce le-ar face mai accesibile şi mai uşor de consultat. Un corpus electronic de texte dialectale ar fi de asemenea un proiect interesant pentru toți cei care ar dori să studieze sau să cunoască graiurile poloneze sau, pur şi simplu, prețuiesc varietățile regionale ale polonei.

Inevitabil, dialectologia va trece prin anumite transformări, derivând din adoptarea instrumentelor de lucru actuale şi din ajustarea metodelor de cercetare la ele. Dar toate acestea nu vor fi decât în avantajul cercetătorilor, al publicului şi, în mod esențial, al disciplinei.

BIBLIOGRAFIE

AGM = *Atlas gwar mazowieckich*, t. 1: Halina Horodyska-Gadkowska, Alina Strzyżewska-Zaremba, t. 2–10: Anna Kowalska, Alina Strzyżewska-Zaremba, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971–1990.

AGP = *Atlas gwar polskich*, t. 1: Karol Dejna, *Małopolska*, t. 2: Karol Dejna, Sławomir Gala, Alojzy Zdaniukiewicz, Feliks Czyżewski, *Mazowsze*, t. 3: Karol Dejna, Sławomir Gala, *Śląsk*, t. 4: Karol Dejna, *Wielkopolska, Kaszuby*, Warszawa, Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN–O", 1998–2002.

AJK = *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, t. 1–6: Zdzisław Stieber (red.), t. 7–15: Hanna Popowska-Taborska (red.), Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964–1978.

AJŁ = Zdzisław Stieber, *Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny*, fasc. 1–8,Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1956–1964.

AJP = Józef Tarnacki, *Atlas językowy Polesia*, Warszawa, 1939.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

AJPP = Mieczysław Małecki, Kazimierz Nitsch, *Atlas językowy polskiego Podkarpacia*, Kraków, Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1934.

AJŚ = Alfred Zaręba, *Atlas językowy Śląska*, t. 1–8, Kraków–Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1969–1996.

AJW = *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski*, t. 1–6: Zenon Sobierajski, Józef Burszta (red.), t. 7–11: Zenon Sobierajski (red.), Wrocław–Poznań, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Naukowe UAM, 1979–2005.

APID = Karol Dejna, *Atlas polskich innowacji dialektalnych*, cz. 1–2, Warszawa–Łódź, Polskie Wydawnictwo Naukowe, 1981.

AS = Zenon Sobierajski, *Atlas polskich gwar spiskich na terenie Polski i Czechosłowacji*, t. 1–4, Warszawa–Poznań, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 1966–1977.

AWK = Karol Dejna, *Atlas gwarowy województwa kieleckiego*, t. 1–6, Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1962–1968.

Cechosz-Felczyk 2004 = Iwona Cechosz-Felczyk, *Słownictwo gwary Oleszkowiec i Hreczan (Greczan) na Podolu*, Kraków, Lexis.

Czarnecka 2014 = Katarzyna Czarnecka, *Słowotwórstwo gwar polskich na Ukrainie. Czasownik*, Kraków, Libron.

Dejna 1973 = Karol Dejna, *Dialekty polskie*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

DPKI = Halina Karaś (red.), *Dialektologia polska. Kompendium internetowe*, 2010–2011 (online: www.dialektologia.uw.edu.pl).

Dubisz *et al.* 1995 = Stanisław Dubisz, Halina Karaś, Nijola Kolis, *Dialekty i gwary polskie*, Warszawa, Wiedza Powszechna.

Dzięgiel 2003 = Ewa Dzięgiel, *Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Semper.

EJP = Stanisław Urbańczyk (red.), *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Feleszko 2002–2003 = Kazimierz Feleszko, *Bukowina moja miłość*, t. 1: *Język polski na Bukowinie Karpackiej do 1945 roku*, red. Andrzej Żor, 2002, t. 2: *Słownik*, 2003, red. Ewa Rzetelska-Feleszko, Warszawa, Instytut Slawistyki PAN, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Gala *et al.* 2010 = Sławomir Gala, Grażyna Frank-Rakowska, Beata Gala-Milczarek, *Indeks alfabetyczny i indeks a tergo do* Słownictwa ludowego… *Karola Dejny*, Łódź, Łódzkie Towarzystwo Naukowe.

Gołąb 1952 = Zbigniew Gołąb, *Wyrazy pochodzenia południowo-słowiańskiego w polskich gwarach góralskich*, în „Język Polski" XXXII 5, 202–208.

GPPM = Halina Karaś (red.), *Gwary polskie. Przewodnik multimedialny*, 2008–2010 (online: www.gwarypolskie.uw.edu.pl).

Grek-Pabisowa 2002 = Iryda Grek-Pabisowa, *Współczesne gwary polskie na Litwie i Białorusi. Fonetyka*, Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

Herniczek-Morozowa 1975–1976 = Wanda Herniczek-Morozowa, *Terminologia polskiego pasterstwa górskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1975 (cz. 1) – 1976 (cz. 2–3).

Karaś 2002 = Halina Karaś, *Gwary polskie na Kowieńszczyźnie*, Warszawa–Puńsk, Aušra.

Karaś 2011 = Halina Karaś, *Polska leksykografia gwarowa*, Warszawa, Wydawnictwo Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

Kobylińska 2001 = Józefa Kobylińska, *Słownik gwary gorczańskiej (zagórzańskiej)*, Kraków, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
Krawczyk-Tyrpa 2001 = Anna Krawczyk-Tyrpa, *Tabu w dialektach polskich*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.
Krop *et al.* 1995 = Jan Krop, Józef Twardzik, Józef Pilch, Jadwiga Wronicz, *Słownik gwarowy Śląska Cieszyńskiego*, red. Jadwiga Wronicz, Wisła–Ustroń, Towarzystwo Miłośników Wisły, Towarzystwo Miłośników Ustronia.
Kucharzyk 2015 = Renata Kucharzyk, *Dialektologia polska po 1989 roku*, în „Język Polski" XCV 1–2, p. 125–134.
Kurzowa 1983 = Zofia Kurzowa, *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
Kurzowa 1993 = Zofia Kurzowa, *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.*, Warszawa–Kraków, Wydawnictwo Naukowe PWN.
MAGP = *Mały atlas gwar polskich*, t. 1–2: Kazimierz Nitsch (red.), t. 3–13: Mieczysław Karaś (red.), Kraków–Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Polska Akademia Nauk, 1957–1970.
MSGP = Jadwiga Wronicz (red.), *Mały słownik gwar polskich*, Kraków, Lexis, 2009.
Németh 2008 = Michał Németh, *Zapożyczenia węgierskie w gwarze orawskiej i drogi ich przenikania*, Kraków, Księgarnia Akademicka.
Nitsch 1911 = Kazimierz Nitsch, *Mowa ludu polskiego*, Kraków, Frommer.
Nitsch 1915 = Kazimierz Nitsch, *Dialekty języka polskiego*, Kraków, Gebethner i Wolff.
Nitsch 1954 = Kazimierz Nitsch, *O wzajemnym stosunku gwar ludowych i języka literackiego*, în Kazimierz Nitsch, *Wybór pism polonistycznych*, t. 1, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, p. 193–218.
Nitsch 1958 = Kazimierz Nitsch, *Dialekty języka polskiego*, în Kazimierz Nitsch, *Wybór pism polonistycznych*, t. 4, Wrocław–Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, p. 7–115.
Reczkowa 1982 = Barbara Reczkowa, *Wyrazy pochodzenia francuskiego w gwarach polskich*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN, 1982.
Reichan 1999 = Jerzy Reichan (red.), *Indeks alfabetyczny wyrazów z kartoteki „Słownika gwar polskich"*, t. 1: A–O, t. 2: P–Ż, Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN.
Reichan, Woźniak 2004 = Jerzy Reichan, Kazimierz Woźniak, *Polskie atlasy dialektologiczne i etnograficzne*, Kraków, Lexis.
Rieger *et al.* 2002 = Janusz Rieger, Iwona Cechosz-Felczyk, Ewa Dzięgiel, *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku*, cz. 1: *Stan i status. Cechy charakterystyczne. Polszczyzna w Lwowskiem, Tarnopolskiem i na Podolu. Teksty*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Semper.
Rieger *et al.* 2006 = Janusz Rieger, Irena Masojć, Krystyna Rutkowska, *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*, Warszawa, Wydawnictwo DiG.
Rieger *et al.* 2007 = Janusz Rieger, Iwona Cechosz-Felczyk, Ewa Dzięgiel, *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku*, cz. 2: *Polszczyzna w Lwowskiem, Żytomierskiem i na Podolu. Teksty*, Kraków, Lexis.
Rieger 2008 = Janusz Rieger (red.), *Słownictwo kresowe. Studia i materiały*, Warszawa, Wydawnictwo DiG.
SGL = Halina Pelcowa, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. 1: *Rolnictwo. Narzędzia rolnicze, prace polowe, zbiór i obróbka zbóż*, Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2012.
SGO = Józef Kąś, *Słownik gwary orawskiej*, t. 1–2, Kraków, Księgarnia Akademicka, 2011.

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

SGOWM = *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur*, t. 1–6, red. Zofia Stamirowska (t. 1–3), Henryka Perzowa (t. 3–5), Danuta Kołodziejczykowa (t. 4–6), Katarzyna Sobolewska (t. 6), Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987–1991 (t. 1–2), Warszawa–Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN, 1993–2014 (t. 3–6).

SGP = Jan Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1–6, Kraków, Nakładem Akademii Umiejętności, 1900–1911.

SGP PAN = Jerzy Reichan (red.), *Słownik gwar polskich*, t. 1:Mieczysław Karaś, Jerzy Reichan (red.), t. 2–5: Jerzy Reichan, Stanisław Urbańczyk (red.), t. 6:Joanna Okoniowa, Jerzy Reichan (red.), t. 7−9: Joanna Okoniowa, Jerzy Reichan, Barbara Grabka, Renata Kucharzyk (red.), Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN, 1977–.

SGPB = Zbigniew Greń, Helena Krasowska, *Słownik górali polskich na Bukowinie*, Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2008.

SGŚ = Bogusław Wyderka (red.), *Słownik gwar śląskich*, t. 1–13, Opole, Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu, 2000–2012.

SGZ = Juliusz Zborowski, *Słownik gwary Zakopanego i okolic*, oprac. pod kierunkiem Joanny Okoniowej, Zakopane–Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN, Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego, 2009.

Siatkowski 1967 = Janusz Siatkowski, *Wpływ poszczególnych dialektów niemieckich na język polski*, în „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej" 7, p. 33–46.

Stieber 1965 = Zdzisław Stieber, *Zarys dialektologii języków zachodnio-słowiańskich z wyborem tekstów gwarowych*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Tyrpa 2011 = Anna Tyrpa, *Cudzoziemcy i obce kraje w dialektach polskich*, Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN, Lexis.

Urbańczyk 1953 = Stanisław Urbańczyk, *Zarys dialektologii polskiej*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Waniakowa, Tokarz 2006 = Jadwiga Waniakowa, Maria Tokarz, *Zapożyczenia niemieckie w „Słowniku gwar polskich"*, în Joanna Okoniowa (red.), *Studia Dialektologiczne*, t. 3, Kraków, Lexis, p. 115–126.

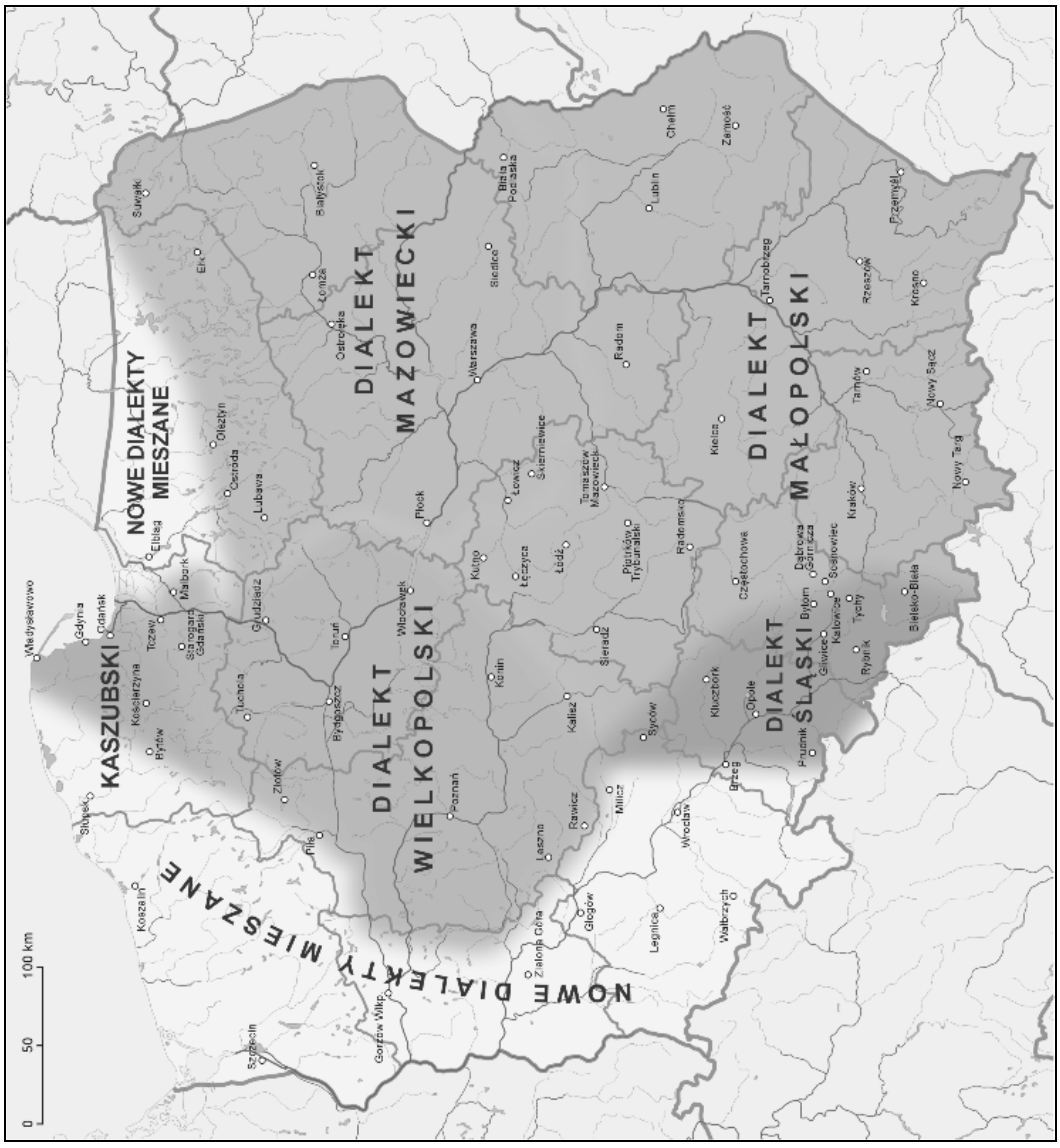
DIALECTOLOGICAL RESEARCH IN POLAND: THE PAST AND THE PRESENT

ABSTRACT

The paper presents briefly the history of dialectology in Poland and its main achievements. It starts with a concise presentation of dialects of the Polish language, which is followed by an overview of the most important stages of the history of Polish dialectology from the 19th to the 21st century. The aim of the paper is to offer essential information related to the topic to Romanian-speaking public.

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
al. Mickiewicza 31, 31–120 Kraków, PL

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)

BDD-A24891 © 2016 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:30 UTC)